

JOHN GALSWORTHY : «Τὸ Καθῆκον» (Ἐθνικὸ Θέατρο).—Τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» ἀποφάσισε νὰ γνωρίσει στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ τὸν Ἄγγλο δραματικὸ Τζὼν Γκάλσγουερδου—λίγους μῆνες μετὰ τὸ θάνατό του—καὶ διάλεξε γι' αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀνούσια ἢ, γιὰ νᾶμαι εἰλικρινῆς, ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀνώδυνα ἔργα του : τὸ «Loyalties» (Τιμιότητα ἢ Εἰλικρίνεια, ἢ Εὐσυνειδησία) ἢ ὅπως περιέργως μεταφράστηκε στὴν Ἑλλάδα : «Καθῆκον». Ὅμως ὁ Γκάλσγουερδου δὲν ἔχει ἀποκτήσει τὴ φήμη, οὔτε ἐπεβλήθηκε στὴν Ἀγγλία μὲ ἔργα ὅπως αὐτὸ ποὺ μᾶς ἔδωσε τὸ «Ἐθνικόν». Καμωμένος ἀπὸ τὴν ἴδια πάστα τῶν Τζάκ Λόντον, τῶν Ο' Νεῖλ, τῶν Κόνραντ, ὁ Τζὼν Γκάλσγουερδου ἄρχισε τὸ στάδιο τοῦ συγγραφέα μὲ μιὰ καυστικὴ σάτιρα τῆς σύγχρονης ἀγγλικῆς κοινωνίας, ἀφοῦ προηγουμένως πέρασε πολλὰ χρόνια μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία κοντὰ στὸν Στήβενσον, τὸν περίφημον Ἄγγλο συγγραφέα καὶ ἐξερευνητὴ, μὲ τὴ συντροφιά τοῦ Ζόζεφ Κόνραντ. Ἡ ἀπομάκρυνση αὐτὴ ἀπὸ τὴ μητρόπολη καὶ ἡ ἄμεση ἐπαφή του μὲ τὴ φύση τὸν ἔμαθαν νὰ βλέπει τὰ πράγματα τῆς γύρω του ζωῆς μὲ περισσότερο αὐθορμητισμὸ καί, ἐλευθερωμένος ἀπὸ κάθε δεσμευτικὴ τῆς εἰλικρινείας του πρόληψη, ἔγραψε τὰ πρῶτα του ἔργα, διηγήματα καὶ μυθιστορήματα στὴν ἀρχή, σάτιρες κατόπι, δράματα ὑστερώτερα, ἢ μᾶλλον κύκλους δραμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσε νὰ ξεχωρίσει κανεὶς τὸ «Skin Game» ὡς τὸ ἀρτιώτερο.

Ὁ Γκάλσγουερδου γεννήθηκε στὰ 1867 στὸ Σόρρεϋ. Μαθητὴς στὴν ἀρχὴ τῆς σχολῆς τοῦ Μπέρναρντ Σῶ, μπόρεσε γρήγορα νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴ γιὰ τοὺς ἄλλους ἐπιρροὴ τοῦ δασκάλου του. Ἐτσι ὁ Γκάλσγουέρδου δὲν καλλιέργησε μόνον τὴ σάτιρα τῆς ἐπιφάνειας ποὺ δίνει ἡ ζωὴ. Προχώρησε περισσότερο, ἔφτασε πολλές φορές ὡς τὸ μεδοῦλι καὶ ἀντίθετα μὲ τὸν Σῶ, χρησιμοποίησε γιὰ θέματά του κοινωνικὲς καταστάσεις περισσότερο παρά τύπους ἀπλοῦς. Μπορεῖ νὰ λεχθεῖ πῶς ὁ Γκάλσγουερδου ὑπῆρξε βαθύτερος στὴν ἐνατένιση τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν Μπέρναρντ Σῶ. Ἡ ζωὴ δηλαδὴ δὲν εἶναι

γι' αὐτὸν μονάχα πρόχειρο ὕλικό γιὰ ὠραῖο χιοῦμορ. Ἡ ζωὴ ἔχει καὶ οὐσία, ποὺ ἀξίζει νὰ τὴν παρατηρήσει κανεὶς στοχαστικώτερα...

Μὰ μὲ τὸν Γκάλσγουερδου συνέβη ὅ,τι συμβαίνει μὲ κάθε καλλιτέχνη ποὺ χωρὶς σταθερὲς καὶ ξεκαθαρισμένες ἀρχές, χωρὶς ἀπρόσβλητη ἀπὸ κάθε ἐνάντιο ἄνεμο κοσμοθεωρία, βρίσκεται μέσα στὴ δίνη τῆς ἀστικῆς κοινωνίας καὶ μάλιστα τῆς ἀγγλικῆς, ὅπου οἱ ἰδέες καὶ οἱ πεποιθήσεις, ἀκόμα καὶ τῶν πιὸ ἀριστερῶν, ἔχουνε πάντα κάποιο σουβᾶ συντηρητικότητος. Ὁ Γκάλσγουερδου, βέβαια, δὲν εἶχε τὴ μαρξιστικὴ πανοπλία γιὰ ν' ἀντισταθεῖ ἀποτελεσματικά. Καὶ ὑπέκυψε. Δηλαδή παρασύρθηκε ἀπὸ τὸ ρέμμα, χωρὶς ὡστόσο νὰ πνιγεῖ ὀλότελα. Σὲ πολλὰ ἔργα του, κυρίως στὰ σατιρικά του, διακρίνουμε τὸν πραγματικὸ Γκάλσγουερδου, ὄχι αὐτὸν ποὺ πῆρε τὸ Νόμπελ καὶ ποὺ τίμησε ἡ ἀγγλικὴ ἀριστοκρατία σὰν κάπως ἀπείθαρχο καὶ πολλές φορές ἐπαναστατημένο, μὰ πιστὸ ὡστόσο ὑπέρτης της, μὰ τὸν Γκάλσγουέρδου, τὸν ἀλήτη τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ἠπείρων, ποὺ ξαίρει νὰ χειρίζεται τὸ καμτσίκι του μὲ ὄση εὐχέρεια καὶ οἱ καβαλλάρηδες στὶς μακρυνὲς ἐρήμους.

Ὁ Γκάλσγουέρδου σὰν δραματικὸς δὲ θὰ εἶχε βέβαια τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀναγνωρίζεται σήμερα στὴν ἀγγλικὴ λογοτεχνία. Ἀντίθετα μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς πὼς σὰν μυθιστοριογράφος εἶχε καὶ ἔχει τὸ περισσότερο κοινό. Ὁ «Θρύλος τῶν Φορσάϊτς» («The Forsyte's Saga») ἡ πολυπρόσωπη αὐτὴ μυθογραφία, ποὺ ἴσως θυμίζει τοὺς Ρουγκὸν Μακάρ τοῦ Ζολᾶ στὴ σύλληψη, κι' ὅπου περιγράφει μιὰ ἀγγλικὴ οἰκογένεια τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς μὲ τὰ διάφορα πρόσωπά της ὡς ἥρωες, εἶχε μέγιστη ἐπιτυχία καὶ ἀποτελεῖ ἀναντίρρητα τὸ ἀντιπροσωπευτικώτερο ἔργο τοῦ Γκάλσγουερδου. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔδωσε στὸν Γκάλσγουερδου τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράσει μὲ εἰλικρίνεια τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὶς διαθέσεις τοῦ ἀπέναντι τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων ποὺ ἀντιπροσωπεύουν οἱ τύποι τοῦ «Θρύλου τῶν Φορσάϊτς».

Μά είναι καιρός, νάρθοῦμε καί στο ἔργο· Προτιμήσαμε ὅμως αὐτή τήν προεισαγωγή γιατί ὁ Γκάλσγουερδου πρώτη φορά παρουσιάζεται (γιά πολλούς καί ὡς ὄνομα ἀκόμη) στο ἑλληνικό κοινό. [Σάν ἱστορική προσθήκη μπορεῖ ἴσως νά σημειωθεῖ πῶς ὁ Γκάλσγουερδου, μ' ἓνα κριτικό γι' αὐτόν σημείωμα, ἐμφανιζόταν στά 1924 ἀπό τίς στήλες ἑνός κυπριώτικου περιοδικοῦ, τῆς «Ἀβγῆς», σέ μιὰ πρόζα του πού τιτλοφοροῦνταν «Ἀθῶρ-μιὰ θύμηση». Αὐτή ἦταν ἡ πρώτη ἐπαφή του μέ τὸ ἑλληνικό κοινό].

Στήν ἑπαυλῆ τοῦ ἀριστοκράτη Οὐίνσορ ἔχουν κληθεῖ γιά τὸ «οὐήκ-ἔντ» διάφορα μέλη τῆς Ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας. Ἀνάμεσά τους εἶναι καί ἓνας Ἑβραῖος, ὁ Ντέ Λέβις, πού γίνεται δεχτός στίς Λέσχες καί στά σαλόνια τῶν Ἀγγλῶν γαλαζοαίματων γιατί κέρδησε πολλά λεφτά καί τὰ λεφτά στή μεταπολεμική κοινωνία τῶν ἀριστοκρατῶν μποροῦν νά ἀντικαταστήσουν μέ ἀρκετή εὐχέρεια τὴ γαλάζια βλέβα... Ἦδη αὐτό μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν πληγμα πού δέχεται ἡ κατὰ παράδοση «καθαρόαιμη» Ἀγγλική ἀριστοκρατία. Μά ἡ ἀριστοκρατία αὐτή, πού ἔχει τοὺς τίτλους της ὄχι ἀγορασμένους, ἀλλά ἀπό κληρονομιά, δέ διαφέρει διόλου ἀπό τοὺς ἄλλους θνητοὺς ὅταν βρεθεῖ σέ δύσκολες στιγμές. Ἀντίθετα, μπορεῖ νά πεῖ κανένας πῶς ἔχει τὸ ἀρπαχτικό συναίσθημα πιὸ ἀνεπτυγμένο καί

τελειοποιημένο... Στην έπαυλη του Ούϊνσορ γίνεται μια κλοπή εις βάρος του Έβραίου Ντέ Λέβις, ο οποίος την ίδια ακριβώς μέρα είχε εισπράξει ένα ποσό 1000 λιρών στις κούρσες όπου είχε κερδήσει το άλογό του, που είχε αγοράσει από έναν απένταρο άριστοκράτη, το Λοχαγό Ρόναλντ Νταίνου. Ο Ντέ Λέβις κατηγορεί ανεπιφύλαχτα το λοχαγό πώς τοϋκλεψε τα λεφτά του. Μ' από την ίδια στιγμή που διατυπώνεται αυτή η κατηγορία, όλοι οι άλλοι άριστοκράτες προσκαλεσμένοι και φίλοι του Νταίνου, σχηματίζουν αδιάσπαστο τεῖχος γύρω του και τίθενται αλληλέγγυοι μ' αυτόν. Άκούς εκεί να βρίσκεται άνθρωπος, που νάχει το θράσος να κατηγορεί έναν άριστοκράτη για μια τέτοια ποταπότητα!... (Ο Γκάλγουερδου έδω κάνει τη μεγάλη παραχώρησή του στην έγγλέζικη άριστοκρατία. Γιατί ενώ πραγματικά έμφανίζει έναν άριστοκράτη κοινό λωποδύτη, ταυτόχρονα εξαίρει όσο μπορεί περισσότερο το αῖσθημα της δήθεν άψεγάδιαστης, άριστοκρατικής έντιμότητας, που τίγεται στα καιρία με μια τέτοια κατηγορία. Κατηγορία που δέν εκφράζει παρά μια τρέχουσα πραγματικότητα, ιδίως την τελευταία εποχή που ο φεουδαρχισμός στην Άγγλία έχει υποχωρήσει σχεδόν ολοκληρωτικά στην καπιταλιστική συγκρότηση της έγγλέζικης κοινωνίας). Έπακολουθει σειρά έπιβαρυντικών ένδειξεων κατά του λοχαγού, ο δέ Έβραῖος Ντέ Λέβις που άδιαφορεί για την έκδίκηση της άριστοκρατίας και άπαιτεί προπαντός τα λεφτά του, κατηγορεί μια νύχτα, παραβαίνοντας την υπόσχεση που είχε δώσει να κρατήσει το πρᾶμα μυστικό, τον Νταίνου, άνοιχτά στη Λέσχη, πώς τοϋκλεψε τις 1000 λίρες. Μπροστά σε μια τέτοια κατάσταση δέ μένει παρά μια διέξοδος: Η μήνυση, που έξαναγκάζουν σχεδόν τον Νταίνου τα άλλα μέλη της άριστοκρατικής φάρας να υποβάλει κατά του Ντέ Λέβις, γιατί οι φίλοι του πρώτου έξακολουθούνε να πιστεύουν άκράδαντα πώς ο λοχαγός συκοφαντείται. Μά μεσολαβούν μερικά περιστατικά, που ή ένοχή του Νταίνου γίνεται πιά καταφάνερη. Έχει πραγματικά κλέψει τις 1000 λίρες για να ξεπληρώσει κάποιο χρέος τιμής: ο πατέρας της πρώην έρωμένης του τον έξεβίαζε πώς θα τα πρόδιδε όλα στη γυναίκα του λοχαγού.

Στό σημείο αυτό ο δικηγόρος του Νταίνου, που ένσαρκώνει την έγγλέζικη loyalty, περιφρονεί όλες τις σύγχρονες απαιτήσεις του δικηγορικού έπαγγέλματος και δηλώνει πώς σταματά την άρχισμένη δίκη. Και δίνει μια συμβουλή στο λοχαγό Νταίνου: Να εξαφανιστεί. Ο Νταίνου, αντί του Μαρόκου και της Λεγεώνας των Ξένων, προτιμά μια σφαίρα... Κ' έτσι ο λεκές που λέρωνε την «τιμή» μιας ολόκληρης κοινωνικής τάξης ξεπλύθηκε, έστω και με αίμα!

*
**

Καταλαβαίνει κανείς άμέσως πώς αν ο Γκάλσγουερδου ήθελε πραγματικά να τα βάλει με την έγγλέζικη άριστοκρατία, άλλοιως θα χειριζότανε τό θέμα του και δε θα παρουσίαζε τόσο εύθικτους τους "Αγγλους άριστοκράτες, που στην πραγματικότητα διαθέτουν αντί ευθιξίας περισσότερο κυνισμό. Ούτε ή λύση θα ήτανε τόσο λυτρωτική και εξιλεωτική της τάξης που είχε πληγεί στα καίρια για τό «παραστράτημα» ενός δικού της. Μά άς μή ξεχνάμε πώς ο Γκάλσγουερδου έγραψε τό «Καθήκον» σχεδόν πρόσφατα και πώς είχε τόσο εξοικειωθεί με τό

περιβάλλον του, ώστε όταν άρρώστησε από τη γρίπη που τελικά τον έσυρε στον τάφο, χιλιάδες έγγλέζων άφιναν κάθε μέρα στο σπίτι του την κάρτα τους...

Τό έργο άνεβάστηκε ίκανοποιητικά και όλοι σχεδόν οι ήθοποιοί κράτησαν τους ρόλους των με έπιτυχία πραγματική.

Γ. ΟΡΕΙΝΟΣ